

Krzysztof Marek Kiełpiński

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

k.kielpinski28@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8168-2514>

List apostolski *motu proprio*
papieża Franciszka *Vos estis lux*
mundi nowelizacją kanonicznego
prawa karnego i skuteczną ochroną
małoletnich

<http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2019.022>

1. Wstęp

Na przełomie kilku miesięcy w Kościele katolickim w Polsce zostały ujawnione liczne przypadki wykorzystania małoletnich przez osoby duchowne¹. Wywołało to gorącą debatę publiczną. Wielu polityków oraz obserwatorów życia społecznego wytykało przełożonym kościelnym, że przepisy prawa kanonicznego są nieskuteczne. Kolejny zarzut został skierowany wobec sprawowania władzy biskupów

---

¹ Zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w sprawie o molestowanie seksualne dziewczynki, czego dopuszczał się członek zakonu chrystusowców. Obecnie spawa czeka na rozpatrzenie kasacji w Sądzie Najwyższym. W Polsce wiele kontrowersji wywołał film „Kler”, który poruszał tematy związane z moralnością i obyczajnością duchownych, a także film dokumentalny braci Sekielskich opublikowany na kanale Youtube pt. *Tylko nie mów nikomu*, pokazujący ofiary przestępstw pedofilskich i skalę zjawiska w polskim Kościele.

diecezjalnych. Przeciwnicy obwiniali niektórych hierarchów za to, że ukrywali i tuszowali przypadki wykorzystania małoletnich przez duchownych w swoich diecezjach². W trakcie trwania burzliwych debat publicznych politycy podjęli się nowelizacji przepisów w polskim prawie karnym. Nowelizacja prawa karnego dotyczyła również zaostżenia kar dla przestępców za czyny pedofilskie³. Na kanwie wspomnianych wydarzeń również Stolica Apostolska ogłosiła list *motu proprio* papieża Franciszka *Vos estis lux mundi*, który zawiera przepisy prawne⁴. Mają one zapewnić małoletnim ochronę we wspólnocie w Kościele. Dokument wskazuje na skuteczne narzędzia w walce z zjawiskiem pedofilii. Przedmiotem niniejszego opracowania będzie analiza listu papieża Franciszka pod kątem prawnym. Autor będzie próbował znaleźć odpowiedź na pytanie o rolę tego dokumentu w systemie prawa kanonicznego. Należy więc poruszyć kwestię skuteczności nowych przepisów.

2. Historia dokumentów Stolicy Apostolskiej i Konferencji Biskupów w związku z przestępstwem wykorzystania seksualnego małoletnich przez duchownych

2.1. Dokumenty Stolicy Apostolskiej

Wielu przeciwników Kościoła katolickiego zarzuciło mu, że nie ma skutecznych narzędzi w walce ze zjawiskiem pedofilii. Oponenti wielokrotnie podnosili argumenty, że władza kościelna nie potrafi wykształcić odpowiednich i skutecznych przepisów prawnych.

---

² Por. Fundacja Nie Lękajcie Się, *Raport Fundacji na temat pedofilii wraz z mapą popełnionych przestępstw nadużyć seksualnych przez duchownych*, w: http://nielekajciesie.org.pl/wp-content/uploads/2019/03/Report_POLISH.pdf, s. 27 (dostęp: 13.06.2019 r.)

³ Por. <https://legislacja.rcl.gov.pl/projekt/12303754> (dostęp: 14.06.2019 r.)

⁴ Por. http://w2.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190507_vos-estis-lux-mundi.html (dostęp: 13.06.2019 r.).

W dalszej perspektywie krytykowano brak odpowiedniej reakcji oraz ochrony ofiar przestępstw pedofilskich. Historia Kościoła pokazuje, że Stolica Apostolska i Konferencje Biskupów przygotowywały dokumenty, w których znajdowały się przepisy prawne poświęcone temu zjawisku. Przestępstwo pedofilii zostało zaliczone do przestępstw *delicta graviora*⁵. Terminem tym określano wyjątkowe i szczególnie ciężkie przestępstwa. Ta kategoria przestępstw *delicta graviora* była zarezerwowana dla Stolicy Apostolskiej, która była kompetentna do prowadzenia postępowania wyjaśniającego oraz nakładania lub zwalniania z kar za tego typu czyny.

Prawo kościelne zostało skodyfikowane na przełomie XIX i XX w.⁶ Owocem tych prac był Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 r. Ustawodawca kościelny w kanonie 1555 określił właściwość kompetencyjną rozstrzygnięcia przestępstw i wykroczeń kościelnych. Kompetencje zostały udzielone Świętej Kongregacji Świętego Oficjum⁷. Wskazana przez ustawodawcę dykasteria Kurii Rzymskiej kierowała się prawem własnym, które zostało nadane przez biskupa rzymskiego. Procesy prowadzone przez Kongregację Świętego Oficjum stanowiły rodzaj szczególnych postępowań sądowych. Według Dariusza Borka trybunał działał bowiem według odrębnych zarządzeń, przepisów i zwyczajów prawnych. Trybunały ustanowione w diecezjach i kierowane przez ordynariuszy były *in habilis* w sprawach, które

---

⁵ Por. Joannes Paulus II, *Litterae Apostolicae motu proprio datae quibus Normae de gravioribus delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis promulgatur*, „*Sacramentorum Sanctitatis Tutela*”, 30 aprilis 2001, AAS (2001) 93, s. 737–739. Tekst polski: Jan Paweł II, *List apostolski motu proprio ustanawiający normy postępowania w wypadkach ciężkich przestępstw zarezerwowanych do osądu przez Kongregację Nauki Wiary*, „*Sacramentorum sanctitatis tutela*”, w: *Kodeks prawa kanonicznego. Komentarz*, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 1156–1157 (dalej: SST).

⁶ Por. F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 3, Opole 1958, s. 24.

⁷ Por. *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussus digestus, Benedici Papae XV auctoritate promulgatus*, Acta Apostolicae Sedis 9/II (1917), s. 2–593 (dalej: KPK 1917). KKP 1917, kan. 1555 § 1: „Tribunal Congregationis S. Officii suo more institutoque procedit sibi que propriam consuetudinem retinet; et etiam inferiora tribunalia in causis quae ad S. Officii tribunal spectant, normas ab eodem traditas sequantur oportet”.

rozstrzygał Trybunał Kongregacji Świętego Oficjum⁸. Trybunały niższego rzędu musiały stosować się do przepisów wydanych przez Kongregację. W przypadku osądzania za przestępstwa *delicta graviora* obowiązywały szczególne przepisy.

W 1922 r. Święte Oficjum wydało specjalną instrukcję *Crimen sollicitationis*, która zawierała szczegółowe wskazania dla diecezji i trybunałów przy rozpatrywaniu kanonicznego przestępstwa nakłaniania do grzechu⁹. Miały one na celu dostosowanie do aktualnych potrzeb w świetle przepisów zawartych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1917 r. Instrukcja miała przedstawić sposób postępowania Kościoła katolickiego w odniesieniu do niewłaściwych zachowań seksualnych duchowieństwa. Dokument ustalał procedury, które pozwoliły uregulować kwestię przestępstw dokonywanych podczas spowiedzi. Przez analogię do przepisów prawa zawarte w nim rozwiązania zostały rozszerzone na inne przypadki niemoralnego zachowania kapłanów. Tekst instrukcji został wysłany do biskupów, którzy mieli zajmować się przypadkami dotyczącymi nakłaniania do grzechu¹⁰, homoseksualności duchownego¹¹ oraz wykorzystania seksualnego dzieci i *bestialistas*.

We wspomnianym dokumencie została zawarta specjalna procedura, którą oparto na metodzie „pośredniego osiągnięcia pewności moralnej”. Miała umożliwić podjęcie ostatecznej decyzji w sprawie winy lub niewinności oskarżonego o przestępstwa *delicta graviora* i składała się z kilka etapów. Pierwszy z nich badał wiarygodność osoby oskarżającej duchownego, następnie analizowano sposób i styl życia podejrzanego, w końcu oceniano jego postępowanie.

---

⁸ Por. D. Borek, *Sextum decalogi praeceptum w kanonicznym prawie karnym aktualnie obowiązującym*, Tarnów 2015, s. 12–13.

⁹ Por. *Congregatio Sancti Officii, Instructio Crimen sollicitationis. Ad omnes Patriarchas, Archiepiscopos aliosque locorum Ordinarios etiam Ritus Orientalis: De modo procedendi in causis sollicitationis, 16 martii 1962, Typis Polyglotis Vaticanis 1962*, w: *Leges Ecclesiae, X. Ochoa*, vol. III, Roma 1972.

¹⁰ Ibidem, n. 3072. Kongregacja określiła definicję *crimeme pessimum* jako „nomine criminis pessimi heic intelligitur quodcumque obscoenum factum externum graviter peccaminosum, quomodocumque a clerico patratum vel attentatum cum persona proprii sexus vel cum impbeeribus cuiusque sexus”.

¹¹ Ibidem, n. 3072.

Oskarżenie o możliwość popełnienia przestępstw *delicta graviora* było uważane za jedno z najcięższych, którego można dopuścić się w Kościele katolickim. Procedura miała zagwarantować podejrzanemu ochronę przed fałszywym oskarżeniem. Osoby realizujące poszczególne elementy procedury musiały zachować ścisłą dyskrecję, co miało na celu ochronę nie tylko podejrzanego, ale wszystkich zainteresowanych przed niewłaściwym rozgłosem. Należało zachować ją do momentu rozstrzygnięcia dokonanego przez trybunał kościelny¹².

Przepisy zawarte w instrukcji z 1922 r. zostały przedrukowane i jeszcze raz rozdane biskupom diecezjalnym podczas trwania pontyfikatu papieża Jana XXII. W 1962 r. dołączono do nich dodatek z przepisami administracyjnymi poświęcony zakonnikom. Według Dariusza Borka egzemplarze przedrukowanej instrukcji miały być rozdawane podczas obrad poszczególnych sesji Soboru Watykańskiego II. W rzeczywistości większość z nich nigdy nie została rozprowadzona.

W systemie prawa kanonicznego instrukcja *Crimen sollicitationis* miała charakter ustawy¹³. Obowiązywała aż do wejścia w życie nowej ustawy *De gravioribus delictis* z 30 kwietnia 2001 r. Instrukcja miała cechy ustawy, ponieważ została wcześniej zaaprobowana i zatwierdzona przez papieża jako ówczesnego prefekta Świętego Oficjum. Dokument nigdy nie został uchylony przez Kodeks prawa kanonicznego z 1983 r. ani przez Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich z 1990 r.¹⁴

Po Soborze Watykańskim II do promulgacji Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. nie został wydany żaden dokument w tym zakre-

---

¹² Por. D. Borek, *Sextum decalogi praeceptum*, s. 13.

¹³ Por. *Congregatio Sancti Officii, Notificatio Ad Supremos Moderatorem Institutum perfectionis, de modo procedendi contra religiosos reos criminis pessimi, 1 agosto 1962*, w: *Leges Ecclesiae*, vol. III, red. X. Ochoa, Roma 1972.

¹⁴ Por. KPK 1917, kan. 247 § 1: „*Congregatio S. Officii, cui ipse Summus Pontifex praeest, tutatur doctrinam fidei et morum; S. S. mus Dominus Noster Ioannes Papa XXIII in audientia E. mo Cardinali Secretario S. Officii die 16 martii 1962 imperitita, instructionem hanc adprobarae et confirmare dignatus est, mandans ad quos spectat ut eam ad ungenum servant et servare faciunt*”. D. Borek, *Sextum decalogi praeceptum*, przyp. 22, s. 14.

sie. Preferowano w tym czasie podejście duszpasterskie. Niektórzy eksperci z prawa kanonicznego uważali, że procesy za tego typu przestępstwa to anachronizm. Procesy kanoniczne zastępowano modelem terapeutycznym. Był to sposób na rozwiązanie problemu nieodpowiednich zachowań osób duchownych. Według wielu ekspertów rola biskupa polegała na uzdrawianiu, a nie na wymierzaniu mu kary za tego typu przestępstwa. Model terapeutyczny nie przyniósł jednak oczekiwanych rezultatów. Optymistyczne przekonanie o skuteczności terapii psychologicznych miało przełożenie na niewłaściwe decyzje przełożonych kościelnych, a w większości przypadków występowało zjawisko recydywy – ponowny powrót do dokonania przestępstwa. W okresie przed promulgacją Kodeksu prawa kanonicznego z 1983 r. Kongregacja Nauki Wiary odnotowała nieliczne przypadki niewłaściwych zachowań seksualnych wobec nieletnich. Większość z nich była związana ze sprawowaniem sakramentu pokuty i pojednania. Model terapeutyczny wymusił składanie prośb o przenoszenie duchownych do stanu świeckiego. Zachowania te były więc ukrywane i wskazywane w prośbach wnoszonych do odpowiedniej dykasterii Kurii Rzymskiej.

Wejście w życie przepisów zawartych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r. regulowało prawny charakter tego typu przestępstw. W kanonie 1395 § 2 ustawodawca wskazał, że „duchowny, który w inny sposób wykroczył przeciw szóstemu przykazaniu Dekalogu, jeśli jest to połączone z użyczeniem przymusu gróźb, albo publicznie lub z osobą małoletnią poniżej szesnastego roku życia powinien być ukarany sprawiedliwymi karami, nie wyłączając w razie potrzeby wydalenia ze stanu duchownego”¹⁵. Na podstawie tego przepisu sprawca przestępstwa może zostać ukarany karą *ferendae sententiae*. Postępowanie sądowe zgodnie z zamysłem ustawodawcy powinno być prowadzone w diecezjach. Apelacje od wyroków sądo-

---

¹⁵ Por. *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*, Acta Apostolicae Sedis 75/II (1983), s. I-XXX, 1–324. Tekst polski: Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Pallotinum 1984 (dalej: KPK 1983). KPK 1983, kan. 1395 § 2; C. Papale, *Il can. 1395 e la connessa facoltà speciale di dimissione dallo stato clericale in poenam*, „Ius Missionale” 2 (2008), s. 39–57.

wych miał rozstrzygać Trybunał Roty Rzymskiej, natomiast rekursy administracyjne – Kongregacja ds. Duchowieństwa.

Jan Paweł II 30 kwietnia 2001 r. ogłosił list *motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela*¹⁶ zastępujący instrukcję *Crimen sollicitationis* z 1922 r. Biskup rzymski zawarł w nim normy prawne dla przestępstw *delicta graviora*. Wydanie dokumentu wskazywało konieczność i troskę o wiarę, sakramenty oraz czystość obyczajów zwłaszcza wobec przestępstw seksualnych. Papież przypomniał, że normy prawne muszą realizować najważniejszy cel – *salus animarum*¹⁷. Mają więc chronić wspólnotę oraz poszczególne osoby będące w Kościele. W liście Jan Paweł II podzielił przestępstwa na trzy rodzaje: przeciwko wierze, przeciwko sakramentom Eucharystii i Pokuty oraz przeciwko obyczajom¹⁸. Przestępstwo przeciwko obyczajom wyrażono w następujący sposób: „przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu popełnione przez duchownego z osobą małoletnią poniżej 18 roku życia”¹⁹. Norma podwyższa wiek osoby, która staje się przedmiotem przestępstwa. Ustawodawca kościelny podniósł wiek z 16 na 18 rok życia²⁰. Normy prawne ustanowione przez papieża określają sposób postępowania, zgodnie z którym karanie za przestępstwa *delicta graviora* pozostaje w kompetencji Kongregacji Nauki Wiary²¹. W przypadku prawdopodobnej wiadomości o którymś z przestępstw ordynariusz powinien przeprowadzić dochodzenie wstępne. Po jego zakończeniu powinien przesłać zebrany materiał do Kongregacji Nauki Wiary. Ta zaś rozstrzyga

---

¹⁶ Por. SST, s. 737–739.

¹⁷ Jan Paweł II, *Normy motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela. Wprowadzenie historyczne*, wersja polska, s. 2.

¹⁸ Ibidem, s. 3.

¹⁹ Por. W. Góralski, *Komentarz do Listu Kongregacji Nauki Wiary o poważniejszych przestępstwach zastrzeżonych tejże Kongregacji z dnia 18 maja 2001 r.*, „Miesięcznik Pasterski Płocki” 2001, 86, s. 420–421.

²⁰ Por. Jan Paweł II, *Normy motu proprio Sacramentorum sanctitatis tutela. Wprowadzenie*, s. 5.

²¹ Por. T. Bertone, *La competenza e la prassi della Congregazione per la Dottrina della Fede. Procedure speciali*, „Quaderni dello Studio Rotale” 2001, nr 11, s. 35–38.

w dwóch kwestiach²². W pierwszym przypadku samodzielnie zajęmie się prowadzeniem sprawy. W drugim przypadku zleca realizację ordynariuszowi, przekazując mu przy tym odpowiednie instrukcje. Prowadzenie postępowania karnego może rozstrzygać się na drodze postępowania sądowego lub administracyjnego²³.

Po dziewięciu latach nastąpiła nowelizacja przepisów prawnych w zakresie przestępstw *delicta graviora*. Miała na celu zintegrowanie i zaktualizowanie dotychczasowego prawa. Zmodyfikowane normy zostały zatwierdzone przez papieża Benedykta XVI i promulgowane 21 maja 2010 r.²⁴ Nowelizacja dokonała istotnych zmian w obszarze przestępstw przeciwko obyczajom. Pierwsza zmiana polegała na zrównaniu z osobami nieletnimi osób, które są w pełni władz umysłowych. Ustawodawca chciał w ten sposób objąć ochroną osoby chore psychiczne i niepełnosprawne umysłowo. Zdarzały się bowiem przypadki, że niepełnosprawne osoby, które ukończyły 18 rok życia, padały ofiarą przestępstwa, lecz nie były chronione wcześniejszymi normami²⁵. Druga zmiana była związana z wprowadzeniem do porządku prawnego przestępstwa pornografii dziecięcej, które polega na nabywaniu lub przechowywaniu i rozpowszechnianiu w celach lubieżnych obrazów pornograficznych z małoletnim poniżej 14 roku życia dokonany przez duchownego w jakikolwiek sposób i przy użyciu jakiegokolwiek instrumentu²⁶. Zmiany dokonane w tych obszarach wskazują, że Kościół z wielką troską podchodzi do ochrony małoletnich przed nadużyciami. Dobrem chronionym w przypadku

---

²² Por. G. Nunez, *La competencia penal de la Congregacion para la Doctrina de la Fe. Commentario al m.p. Sacramentorum sanctitatis Tutela*, „Ius Canonicum” 2003, nr 53, s. 351–356.

²³ Por. Ch.J. Scicluna, *Delicta graviora ius processuale*, w: *Questioni attuali di diritto penale anonico*, C. Papale Studi Giuridici 96, Citta del Vaticano 2012, s. 79–94.

²⁴ Por. Congregatio pro Doctrina Fidei, *Normae de delictis Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis seu Normae de delictis contra fidem necon de gravioribus delictis*, 21.05.2010 r., Acta Apostolicae Sedis (2010) 102, s. 419–434.

²⁵ Por. F.G. Morrissey, *Addressing the iusse of clergy abuse*, „Studia Canonica” 2001, nr 35, s. 403–410.

²⁶ Por. C. Papale, *I delitti contro la morale*, w: *I delicti riservati alla Congregazione per la Doctrina della Fede*, a cura di A. D. Auria, C. Papale, Citta del Vaticano 2014, s. 36–37.

przestępstw *delicta graviora* w zakresie obyczajów będzie ochrona integralności psychicznej, fizycznej, duchowej i moralnej osób małoletnich²⁷.

2.2. Dokumenty wydane przez Konferencje Biskupów

Zgodnie z przepisami prawa kanonicznego Konferencje Biskupów są podmiotami prawa powszechnego. Na tej podstawie niektóre z nich opracowały dokumenty, które zawierały procedurę zwalczania przestępstwa pedofilii. Dokument ten musiał uzyskać *recognitio* Stolicy Apostolskiej, aby mógł zaistnieć w porządku prawnym lokalnego Kościoła. W 1994 r. Konferencja Episkopatu Ameryki Północnej promulgowała tego typu dokument. Po uzyskaniu *recognitio* Stolica Apostolska udzieliła indultu biskupom Stanów Zjednoczonych, aby swoje działania realizowali na podstawie uchwalonych przepisów²⁸. Dokument przyjęty przez Episkopat Amerykański wprowadził zmianę przepisów zawartych w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 r.²⁹ Dotyczyło to norm kodeksowych określonych w kan. 1395 § 2 oraz 1362 § 1 pkt 1. Podniesiono wiek ofiar z 16 na 18 rok życia, natomiast skarga kryminalna wygasała dopiero po upływie 10 lat od ukończenia przez ofiarę 18 roku życia. Przestępstwo było poddane kompetencjom Trybunału Roty Rzymskiej. Normy nie miały charakteru retroaktywnego. Przepisy objęły jedynie sprawy, które miały nastąpić po publikacji dokumentu. W 1996 r. dokument biskupów Ameryki Północnej został rozszerzony na Kościół w Irlandii.

Prefekt Kongregacji Nauki Wiary 3 maja 2011 r. skierował pismo do Konferencji Biskupów, aby opracowali „wytyczne dotyczące

---

²⁷ Por. T. Wytrwał, *Kościelny modus procedendi w przypadku pedofilii*, „Prawo Kanoniczne” 2009, nr 52 nr 1–2, s. 229–251.

²⁸ Por. T.J. Scorza, *The church and the explosion of clerical sexual abuse litigation in America*, „*Ius Ecclesiae*” 1995, nr 7, s. 741–748.

²⁹ Por. Z. Suhecki, *Przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z uwzględnieniem ustaw partykularnych Konferencji Episkopatu USA*, w: *Powołania franciszkańskie. Przeżywanie charyzmatu w XXI wieku*, red. Z. Kijas, Kraków 2003, s. 37–65.

sposobu postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób małoletnich”³⁰. Konferencje Biskupów w trakcie tworzenia projektu powinny uwzględnić kluczowe kwestie. Wytuczne powinny mianowicie rozpoczynać się od części ogólnej, która ma zawierać informacje o: statusie ofiar seksualnych, ochronie osób niepełnoletnich i współpracy z władzami świeckimi. W części szczegółowej zaś powinny zostać ujęte obecne rozwiązania prawne, rola biskupów, prawo do obrony podejrzanych i wskazówki dla ordynariuszy co do sposobu postępowania³¹. Prefekt Kongregacji Nauki Wiary podkreślił, że przygotowane wytuczne mają na celu ochronę osób nieletnich i pomoc w uzyskaniu opieki i doprowadzeniu do pojednania. Mają także podkreślać „odpowiedzialność biskupa diecezjalnego w traktowaniu przestępstw nadużyć seksualnych osób nieletnich ze strony duchownych” oraz ujednoczyć normy postępowania w Kościele partykularnym³².

Konferencja Episkopatu Polski w 2014 r. opublikowała dokument zatytułowany „Wytuczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia”³³, który zyskał on *recognitio* Stolicy Apostolskiej. Zawierał elementy, które wskazała Kongregacja Nauki Wiary³⁴, zostały też do niego dołączone dwa aneksy. Pierwszy z nich określał obszar pomocy dla ofiar nadużyć, drugi natomiast – procedurę zgłaszania przestępstwa nadużycia.

---

³⁰ Por. W. Levada, *Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania wytucznych dotyczących sposobu postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich*, 3.05.2011, Citta del Vaticano 2011, s. 1–2.

³¹ *Ibidem*, s. 3.

³² *Ibidem*, s. 4.

³³ Konferencja Episkopatu Polski, *Wytuczne dotyczące wstępnego dochodzenia kanonicznego w przypadku oskarżeń duchownych o czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z osobą niepełnoletnią poniżej osiemnastego roku życia*, www.episkopat.pl/dokumenty (dostęp: 19.06.2019 r.). Dokument liczy 12 stron wraz z aneksami.

³⁴ *Ibidem*, s. 1.

3. Struktura Listu apostolskiego *motu proprio* papieża Franciszka *Vos estis lux mundi*

Papież Franciszek 9 maja 2019 r. zaprezentował list, który ma na celu odnowić przepisy prawne Kościoła katolickiego w kwestii nadużyć seksualnych dokonywanych przez osoby duchowne. List ten został opublikowany w dzienniku „*Osservatore Romano*”, a następnie w piśmie urzędowym *Acta Apostolicae Sedis*. Data wejścia w życie dokumentu została określona 1 czerwca 2019 r; ponadto zawarte w nim przepisy zostały zatwierdzone na trzy lata *ad experimentum*, czyli na okres próbny³⁵. List papieża Franciszka składa się z części teologicznej i części prawnej.

W pierwszej papież nawiązuje do słów Jezusa Chrystusa, który zachęca swoich uczniów, aby „byli światłem świata oraz nie może się ukryć miasto położone na górze”³⁶. Słowa Chrystusa stają się zachętą i wezwaniem, aby każdy wierny Kościoła katolickiego był wzorem cnót prawości i świętości. Papież przypomina, że wszyscy są wezwani do dawania świadectwa wiary w codziennym życiu. Przeszłość nadużyć seksualnych zaprzeczają temu wezwaniu i stylowi życia. Czynności te nie tylko obrażają Boga, ale też powodują szkody fizyczne, moralne i duchowe. Negatywnie odbijają się również na wspólnocie Kościoła. Wyjściem z tego typu sytuacji jest ciągłe nawracanie się. Papież Franciszek podkreśla, że jego poprzednicy wiele uczynili w tej materii. Mimo to doniesienia o nadużyciach seksualnych stanowią gorzką lekcję przeszłości³⁷. Biskup rzymski przypomina, że odpowiedzialność za lokalny Kościół spoczywa na biskupach diecezjalnych. Biskupi, wybrani i ustanowieni do przewodzenia ludowi Bożemu, powinni ze wszystkich sił strzec wspól-

---

³⁵ Por. Franciszek, List apostolski *motu proprio Vos estis lux mundi*, wersja polska dostępna na stronie internetowej Stolicy Apostolskiej (dalej: VL). List składa się z dziewięciu stron, część prawna podzielona została na 19 artykułów.

³⁶ Ibidem, s. 2.

³⁷ Ibidem.

notę przed zagrożeniami. Franciszek podkreśla, że „to, co w sposób bardziej rygorystyczny dotyczy następców Apostołów, odnosi się do wszystkich, którzy na różne sposoby podejmują posługę w Kościele”³⁸. Na zakończenie części teologicznej zachęca, aby wysiłek eklesjalny był wyrazem *communii*. Nowe normy mają odbudować ufność wiernych, którzy stracili zaufanie do pasterzy i wspólnoty Kościoła.

Część prawna dokumentu została podzielona na dwie mniejsze. Pierwsza z nich nosi nazwę „Przepisy ogólne”, natomiast druga to „Przepisy dotyczące biskupów i osób z nimi zrównanych”. Cały list składa się z 19 artykułów, które będą omówione dalej.

4. Przepisy ogólne

Normy prawne zawarte w liście papieża Franciszka określają zakres działania biskupa diecezjalnego. Przepisy należy stosować wobec zawiadomień, które odnoszą się do duchownych lub członków instytutów życia zakonnego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Należy odwołać się do nich w kilku przypadkach. Po pierwsze, gdy dokonano czynności przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, a w szczególności, gdy nastąpiło zmuszanie kogokolwiek, stosując wobec niego przemoc lub groźbę albo nadużywając władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym³⁹. Po drugie, gdy dopuszczono się czynności seksualnej z osobą małoletnią lub bezradną. Po trzecie, gdy nastąpiła czynność w postaci wytwarzania, prezentowania, przechowywania, rozpowszechniania, także telematycznie, pornografii dziecięcej oraz rekrutowania lub nakłaniania osoby nieletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych⁴⁰. Po czwarte, w przypadku gdy osoby uprawnione dokonały zaniechania mającego na celu zakłócenie lub uniknięcie dochodzeń cywilnych lub kanonicznych, admini-

---

³⁸ Ibidem.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem, art. 1 § 1: „Niniejsze przepisy stosuje się w przypadku zawiadomień odnoszących się do duchownych lub członków instytutów życia konsekrowanego czy stowarzyszeń życia apostołskiego dotyczących:

stracyjnych lub karnych przeciwko duchownemu lub zakonnikowi w związku z przestępstwami nadużyć seksualnych. Ustawodawca kościelny określa rozumienie takich pojęć jak: małoletni, osoba bezradna, pornografia dziecięca⁴¹.

Kolejną poruszoną kwestią jest zawiadomienie oraz ochrona danych osób. Ustawodawca kościelny zlecił Konferencjom Biskupim, Synodom Biskupów Kościołów patriarchalnych, diecezjom, eparchiom pojedynczo lub wspólnie utworzenie systemów, które umożliwią złożenie zawiadomienia o przestępstwie nadużycia seksualnego⁴². Ustawodawca nie precyzuje, na czym ten system ma pole-

-
- a) przestępstw przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, polegających na:
- i. zmuszaniu kogoś, stosując przemoc lub groźbę, czy też nadużycie władzy, do dokonywania lub poddawania się czynnościom seksualnym;
  - ii. dopuszczaniu się czynności seksualnych z osobą małoletnią lub bezradną;
  - iii. wytwarzaniu, prezentowaniu, przechowywaniu lub rozpowszechnianiu, także telematycznie, pornografii dziecięcej, oraz rekrutowaniu lub nakłanianiu osoby małoletniej czy bezradnej do udziału w prezentacjach pornograficznych;
- b) czynów dokonanych przez podmioty, o których mowa w artykule 6, polegających na działaniach lub zaniechaniach, mających na celu zakłócanie lub uniknięcie dochodzeń cywilnych lub kanonicznych, administracyjnych lub karnych przeciwko duchownemu lub zakonnikowi w związku z przestępstwami, o których mowa w punkcie a) niniejszego paragrafu”.
- ⁴¹ Ibidem, art. 1 § 2: „W rozumieniu niniejszych przepisów:
- a) *małoletni*: każda osoba poniżej osiemnastego roku życia lub zgodnie z prawem z nią zrównana;
  - b) *osoba bezradna*: każda osoba chora, z ułomnościami fizycznymi lub umysłowymi albo pozbawiona wolności osobistej, która faktycznie, nawet sporadycznie, ogranicza jej zdolność rozumienia lub chcenia, czy też w inny sposób przeciwstawienia się agresji;
  - c) *pornografia dziecięca*: jakiegokolwiek przedstawianie osoby małoletniej, niezależnie od zastosowanych środków, zaangażowanej w jednoznaczne czynności seksualne, rzeczywiste lub symulowane, oraz jakiegokolwiek przedstawianie narządów płciowych małoletnich w celach przede wszystkim seksualnych”.

⁴² Ibidem, art. 2 § 1.

gać. Wymienione podmioty mają zbudować system zawiadamiania, który ma być łatwy i dostępny dla każdego. W dalszej perspektywie ustawodawca kościelny nakłada obowiązek utworzenia urzędu lub biura kościelnego, który ma być odpowiedzialny za funkcjonowanie nowego systemu. Prawodawca określił termin jednego roku na wprowadzenie wskazanych przepisów w życie lokalnego Kościoła⁴³. Stolica Apostolska powinna ustanowić swojego przedstawiciela, który będzie informowany o ustanowieniu i działaniu systemów zawiadomień. Zawiadomienia złożone w dowolnym miejscu w ramach działania systemów mają być objęte ochroną. Dane ofiar i sprawców mają być przetwarzane w bezpieczny sposób na podstawie zasad integralności i poufności. Ustawodawca nakłada na ordynariusza obowiązek niezwłocznego przekazywania informacji o nadużyciu niezwłocznie ordynariuszowi miejsca, gdzie zaistniało zdarzenie⁴⁴, a także ordynariuszowi własnemu osoby, której dotyczy zgłoszenie. Ustawodawca kościelny przypomniał, że diecezje są zrównane z eparchiami, a ordynariusz jest odpowiednikiem hierarchy w Kodeksie kanonów Kościołów Wschodnich. Obowiązek zawiadomienia o dokonaniu nadużycia seksualnego przez duchownego spoczywa na wszystkich wiernych Kościoła katolickiego⁴⁵. Ustawodawca zawęży katalog tylko osób do duchownych, członków instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego. Obowiązek ten powstaje na skutek posiadania przez wskazane osoby wiadomości lub uzasadnionych powodów, że został dokonany czyn przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu. Zawiadomienie musi dokonać się niezwłocznie⁴⁶.

---

⁴³ Ibidem, art. 2 § 2.

⁴⁴ Ibidem, art. 2 § 3 i § 4.

⁴⁵ Ibidem, art. 3 § 1: „Z zachowaniem przypadków przewidzianych w kan. 1548 § 2 KPK i 1229 § 2 KKKW, ilekroć duchowny lub członek instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego otrzyma wiadomość lub ma uzasadnione powody, by sądzić, że mógł zostać popełniony jeden z czynów, o których mowa w art. 1, ma obowiązek niezwłocznego zgłoszenia tego czynu ordynariuszowi miejsca, w którym czyny miałyby miejsce, lub innemu ordynariuszowi spośród tych, o których mowa w kanonach 134 KPK i 984 KKKW, z wyjątkiem tego, o czym postanowiono w § 3 niniejszego artykułu”.

⁴⁶ Ibidem.

Ustawodawca wylicza możliwości zgłaszania zawiadomień. Posiadane informacje można przekazać ordynariuszowi i ordynariuszowi miejsca. Można też zawiadomić Stolicę Apostolską bezpośrednio lub przez legata papieskiego⁴⁷. Zawiadomienie powinno zawierać szczegółowe informacje, takie jak: czas i miejsce dokonania przestępstwa oraz liczbę i stopień osób zaangażowanych lub posiadających informacje na ten temat. Należy również wskazać okoliczności, które pomogą dokonać oceny faktów. Informacje mogą być również pozyskane z urzędu, który jest sprawowany przez biskupa, ordynariusza, proboszcza⁴⁸. Ustawodawca kościelny uznał, że osoby pełniące urzędy nie dokonują naruszenia tajemnicy urzędowej. Nie można jednak wskazywać informacji, które uzyskało się w trakcie sprawowania sakramentu pokuty i pojednania. Niedopuszczalne jest też nakłanianie do milczenia lub zatajania pewnych faktów. Podczas składania zawiadamiania nie można pomawiać faktów, fałszywie oskarżać, manipulować informacjami, a zwłaszcza wobec spowiedników⁴⁹.

Mens legislatoris zakłada, że władze kościelne zobowiążą się do otoczenia troską wszystkie osoby pokrzywdzone. Obowiązek ten dotyczy nie tylko ofiar, ale również ma ich rodzin. Władze kościelne powinny traktować ofiary z godnością i szacunkiem⁵⁰, ich pomoc zaś powinna być wieloaspektowa. Po pierwsze, ofiary mają być przyjęte i wysłuchane. W miarę możliwości powinny otrzymać wsparcie za pośrednictwem właściwych służb cywilnych. Po drugie, bardzo ważną rolę odgrywa udzielenie pomocy duchowej. Ostatnim obszarem pomocy będzie pomoc medyczna, terapeutyczna i psychologiczna. Władza kościelna powinna zapewnić ochronę wizerunku, prywatności i poufności danych ofiar i ich rodzin⁵¹.

Normy prawne uchwalone przez papieża Franciszka wprowadzają zasadnicze zmiany w wielu obszarach. Pierwsza dotyczy rozszerzenia przesłanek, które mogą wskazywać na popełnienie prze-

---

⁴⁷ Ibidem art. 3 § 2–3.

⁴⁸ Ibidem, art. 3 § 4.

⁴⁹ Ibidem, art. 3 § 5.

⁵⁰ Ibidem, art. 5 § 1.

⁵¹ Ibidem, art. 5 § 2.

stępstwa lub nadużycia w sferze seksualnej. Druga jest związana z wprowadzeniem definicji legalnych, które precyzują kategorie osób – małoletnich, niepełnostarszych i osób niezaradnych i czynności zabronionych. Nowością jest też określenie instytucji zawiadomienia. Obowiązek spoczywa na wszystkich wiernych, jednak w sposób szczególnie do jego respektowania są wezwani biskupi oraz duchowni, członkowie życia zakonnego i stowarzyszeń życia apostołskiego. Biskup rzymski przypomniał, że zawsze istniała możliwość bezpośredniego zwracania się do Stolicy Apostolskiej. Dając taką możliwość, potwierdził, że przewidział różne sytuacje, z którymi będzie zmagać się ofiara nadużyć. Normy prawne zawarte we wspomnianym liście papieskim precyzują i ujednolicają czynności w kościelnym systemie prawnym łacińskim i wschodnim.

5. Przepisy dotyczące biskupów i osób w prawie z nim zrównanych

Ustawodawca kościelny określa przepisy wobec biskupów i osób z nimi w prawie zrównanych oskarżanych o popełnienie przestępstw określonych w części ogólnej. Przepisy wymieniają w pierwszej kolejności kardynałów, patriarchów, biskupów i legatów biskupa rzymskiego, następnie duchownych, którzy jako pasterze kierowali Kościołem partykularnym, i osoby w prawie z nim zrównane z ob-
rządku łacińskiego lub wschodniego, nie wykluczając ordynariatów personalnych. Kolejną grupę podlegającą karze za czyny popełnione w trakcie sprawowania władzy stanowią duchowni, którzy kierowali duszpasterstwem prałatury personalnej. Katalog osób zamykają przełożeni instytutów życia konsekrowanego lub stowarzyszeń życia apostołskiego na prawie papieskim, a także klasztorów *sui iuris*⁵². Ustawodawca stworzył katalog, który nie pominął żadnego duchownego mającego władzę w Kościele partykularnym.

Prawodawca kościelny określił osoby, które będą podlegać wspomnianym przepisom, i przypomniał, że w Kościele nadal istnieje

---

⁵² Ibidem, art. 6.

bezpośrednia droga komunikacji ze Stolicą Apostolską. Prawodawca potwierdza, że właściwą kongregacją, której podlegają sprawy przestępstw nadużyć seksualnych, jest Kongregacja Nauki Wiary. Autor listu wskazuje, że inne kongregacje są uprawnione do przyjęcia zawiadomienia, ale zgodnie z przepisami prawa zebrane informacje powinny przekazać do właściwej kongregacji⁵³.

Bardzo dużo miejsca prawodawca poświęcił procedurze, którą należy zastosować po złożeniu zawiadomienia. Ustawodawca kościelny wyznaczył sposoby postępowania w przypadku biskupów Kościoła łacińskiego oraz biskupów Kościołów wschodnich. W przypadku biskupów obrządku łacińskiego władza, która otrzymała zgłoszenie, przekazuje je do Stolicy Apostolskiej oraz do metropolity prowincji kościelnej. Prawodawca wskazał na *domicilium*, czyli stałe miejsce zamieszkania osoby, której dotyczy zawiadomienie. Przepisy prawne regulują również sytuację, gdy stolica metropolitalna wakuje lub nie jest obsadzona. Zawiadomienie kieruje się, podobnie jak w pierwszym przypadku, do Stolicy Apostolskiej oraz do najstarszego nominacją biskupa sufragana w ramach metropolii. Biskup sufragan pełni obowiązki metropolity do momentu zakończenia sprawy lub ustanowienia nowego metropolity⁵⁴.

Procedura w przypadku biskupów Kościołów wschodnich jest zbliżona do tej, która obejmuje biskupów obrządku łacińskiego. W przypadku zawiadomienia popełnienia nadużycia przez biskupów Kościołów patriarchalnych, arcybiskupa większego lub metropolity *sui iuris* właściwymi instytucjami do przyjęcia zawiadomienia są

---

⁵³ Ibidem, art. 7 § 1: „W rozumieniu tytułu, «dykasteria kompetentna» oznacza Kongregację Nauki Wiary, w odniesieniu do przestępstw zastrzeżonych dla niej przez obowiązujące prawo, a także we wszystkich innych przypadkach i w zakresie, w jakim dotyczy to ich właściwej jurysdykcji, zgodnie z prawem własnym Kurii Rzymskiej:

- Kongregację dla Kościołów Wschodnich;
- Kongregację ds. Biskupów;
- Kongregację ds. Ewangelizacji Narodów;
- Kongregację ds. Duchowieństwa;
- Kongregację ds. Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego”.

⁵⁴ Ibidem, art. 8.

Stolica Apostolska i patriarcha arcybiskup większy lub metropolita *sui iuris*. W przypadku biskupów lub metropolity spoza terytorium Kościoła patriarchalnego, arcybiskupstwa większego i metropolii *sui iuris* zawiadomienie powinno być skierowane bezpośrednio do Stolicy Apostolskiej⁵⁵.

6. Obowiązki metropolity według listu *motu proprio Vos estis lux mundi*

Ustawodawca kościelny nawiązał do wielowiekowej tradycji Kościoła, która nadawała wiele uprawnień metropolitom prowincji kościelnej⁵⁶. Pierwszym obowiązkiem metropolity jest utrzymywanie kontaktu ze Stolicą Apostolską⁵⁷. Metropolita informuje odpowiednią kongregację bezpośrednio lub za pomocą legata papieskiego o nadużyciach w kwestii *delicta graviora*⁵⁸. Zawiadomienie musi dotyczyć biskupa danej metropolii. Metropolita powinien w pierwszej fazie, czyli gdy zostało złożone zawiadomienie, rozsądnie sprawdzić, czy jest ono prawdziwe oraz podstawne. W przypadku fałszywego lub bezpodstawnego zawiadomienia metropolita powinien sporządzić odpowiedni dokument, który zostanie wysłany do legata papieskiego. W przypadku prawdziwości oraz gdy przełożony prowincji kościelnej nabierze moralnej pewności kieruje prośbę do Kongregacji Nauki Wiary o powierzenie mu zadania rozpoczęcia prowadzenia dochodzenia wstępnego⁵⁹. Po otrzymaniu informacji od metropolity w terminie zawitym 30 dni Kongregacja przesyła instrukcje dotyczące trybu postępowania w konkretnym przypadku. Kongregacja Nauki Wiary może nie wyznaczać metropolity do prowadzenia dochodzenia

---

⁵⁵ Ibidem, art. 9.

⁵⁶ Por. KPK 1983, kan. 435: „Na czele prowincji kościelnej stoi metropolita, będący arcybiskupem diecezji, której jest zwierzchnikiem. Ten urząd jest związany ze stolicą biskupią określoną lub zatwierdzoną przez Biskupa Rzymskiego”.

⁵⁷ Ibidem, kan. 436 § 1, pkt 1: „W diecezjach sufragalnych metropolie przysługuje czuwanie nad właściwym zachowaniem wiary oraz dyscypliny kościelnej i powiadamianie Biskupa Rzymskiego o nadużyciach”.

⁵⁸ Por. VL, art. 10.

⁵⁹ Ibidem, art. 10 § 1.

wstępnego⁶⁰. Może wskazać inną osobę, której przekaże istotne informacje i dokumenty. Obowiązkiem Kongregacji Nauki Wiary jest poinformowanie o tym fakcie metropolity. W tym przypadku nie wymaga się wskazania uzasadnienia⁶¹. Metropolita po otrzymaniu zlecenia wykonania zadania przez Kongregację powinien stosować wiernie zasady zawarte w instrukcjach. W dochodzeniu wstępnym nie musi osobiście wykonywać instrukcji Kongregacji Nauki Wiary, lecz może do tego zadania wyznaczyć jedną lub wiele osób.

W ramach dochodzenia wstępnego dokonuje się następujących czynności: zbiera się istotne informacje o dokonanych przestępstwie seksualnym; pozyskuje się informacje i dokumenty niezbędne w dochodzeniu, przechowywane w archiwach kościelnych; współpracuje z innymi ordynariuszami lub hierarchami; zasięga informacji od osób lub instytucji, również cywilnych. Metropolita może dokonać przesłuchania małoletniego, jednak za każdym razem powinien uwzględnić stan ofiary, jej predyspozycje psychofizyczne⁶². Metropolita lub osoby prowadzące dochodzenie wstępne powinny zatroszczyć się o to, aby zgromadzone dokumenty były odpowiednio zabezpieczone. W trakcie dochodzenia za przebieg, kształt oraz rezultaty jest odpowiedzialny metropolita, z czego nie zwalnia go nawet fakt wyznaczenia osoby lub grupy osób, które prowadzą dochodzenie wstępne. Czynności metropolity mają być wspomagane przez osobę notariusza, którego zgodnie z przepisami prawa powołuje metropolita⁶³. Ustawodawca kościelny nie określa terminu pracy notariusza, co więcej nie zabrania metropolicie powoływać notariusza do każdej toczącej się sprawy. Papieski dokument podkreśla, że metropolita powinien kierować się bezstronnością⁶⁴. Powinien unikać konfliktów interesów, a w przypadku ich pojawienia się, zobowiązany jest powstrzymać się od działania oraz zgłosić zaistniałą sytuację kompetentnej dykasterii. Podczas dochodzenia wstępnego metropolita powinien kierować się zasadą

---

⁶⁰ Ibidem, art. 10 § 2.

⁶¹ Ibidem, art. 11 § 1–2.

⁶² Ibidem, art. 12 § 1.

⁶³ Ibidem, art. 12 § 5.

⁶⁴ Ibidem, art. 12 § 6.

domniemania niewinności osoby podejrzanej⁶⁵. W trakcie trwania dochodzenia wstępnego metropolita, kierując się zasadami dyskrecji i poufności, zbiera środki dowodowe. Tylko za zgodą kompetentnej dykasterii może zezwolić, aby podejrzany mógł składać wyjaśnienia. Podejrzany może w takim przypadku wskazywać na fakty, które stanowią prawo do obrony⁶⁶. Może w takim przypadku skorzystać z pomocy pełnomocnika. Dochodzenie wstępne nie jest określone terminem zawitym, dlatego ustawodawca podkreśla, że w trakcie jego trwania co 30 dni metropolita składa częściowy raport, który zawiera stan sprawy⁶⁷.

Na poziomie Konferencji Biskupich powinna powstać lista ekspertów, którzy będą wspomagać metropolitę w zwalczaniu przestępstw seksualnych. Ustawodawca również zaznaczył, że biskupi prowincji kościelnej powinni wskazać osoby, które mają odpowiednie kwalifikacje prawne do świadczenia pomocy metropolicie. Liczba ekspertów nie została określona, a metropolita może wybierać ich swobodnie. Wybrane osoby, duchowne i świeckie, mają pomóc metropolicie w zbieraniu środków dowodowych w ramach dochodzenia wstępnego. Osoba wyznaczona do przeprowadzenia dochodzenia wstępnego powinna kierować się tymi samymi zasadami, które obowiązują metropolitę. Przed przystąpieniem do dochodzenia składa przysięgę oraz zobowiązuje się właściwie i wiernie wykonać zleczone zadanie.

Ustawodawca kościelny ustalił, że maksymalny termin dochodzenia wstępnego powinien trwać 90 dni lub tyle, ile podano w instrukcji przysłanej ze Stoicy Apostolskiej. Termin ten można przedłużyć, wymaga to jednak zgody Stolicy Apostolskiej⁶⁸. W trakcie trwania dochodzenia wstępnego wobec osoby podejrzanej powinny być zastosowane środki zapobiegawcze⁶⁹. Fakt ten należy zawrzeć w raporcie

---

⁶⁵ Ibidem, art. 12 § 7.

⁶⁶ Ibidem, art. 12 § 8.

⁶⁷ Ibidem, art. 12 § 9.

⁶⁸ Ibidem, art. 14 § 2.

⁶⁹ Por. KPK 1983, kan. 1722: „Celem zapobieżenia zgorszeniu, dla ochrony wolności świadków i gwarancji wymiaru sprawiedliwości, ordynariusz po wysłuchaniu rzecznika i wezwawszy samego oskarżonego, może w jakimkolwiek stadium procesu oddalić oskarżonego od świętej posługi lub jakiegokolwiek urzędu i zadania kościelnego oraz nakazać lub zakazać pobytu w jakimś miej-

składanym do kompetentnej dykasterii. Eksperci ustanowieni przez Konferencje Biskupów lub przez prowincje kościelne powinni uzyskać stosowne honorarium. Pieniądze na ten cel powinny być gromadzone na specjalnym funduszu, ustanowionym przez prowincje kościelne oraz Konferencje Biskupów. Pieniądze z funduszy mają pokryć koszty prowadzenia dochodzenia wstępnego oraz pracy ekspertów. Po zakończeniu każdorazowego dochodzenia wstępnego do administratora funduszu należy przesłać sprawozdanie, w którym będą zawarte wydatki w związku z prowadzeniem dochodzenia⁷⁰.

Po zakończeniu dochodzenia metropolita przekazuje dokumenty do odpowiedniej dykasterii w Stolicy Apostolskiej. Dodatkowo do dokumentów powinno być dołączone *votum* zawierające wyniki dochodzenia i odpowiedź na ewentualne kwestie poruszone w instrukcji wydanej przez Stolicę Apostolską. Przesłanie dokumentów zamyka prowadzenie dochodzenia⁷¹. Ustają również uprawnienia metropolity. Po zakończeniu dochodzenia wstępnego metropolita informuje osobę pokrzywdzoną o wynikach i dalszych etapach postępowania. Ustawodawca kościelny zaznacza, że Stolica Apostolska może nakazać metropolicie przeprowadzić dochodzenie uzupełniające. Prowadzenie dochodzenia wstępnego przez metropolitę nie może pomijać państwowych przepisów prawnych. Ustawodawca kościelny podkreśla, że prowadzenie dochodzenia wstępnego nie zwalnia od obowiązku zawiadomienia o możliwości popełnienia przestępstwa organów państwowych⁷².

7. Zakończenie

List papieża Franciszka stanowi bardzo ważny dokument nowelizujący system kanonicznego prawa karnego. Wspomniany dokument

---

scu lub terytorium, lub też zabronić publicznego uczestnictwa Najświętszej Eucharystii; wszystko to, po ustaniu przyczyny, należy odwołać, a na mocy samego prawa ma też swój kres z ustaniem procesu karnego”.

⁷⁰ Por. VL, art. 16.

⁷¹ Ibidem, art. 17.

⁷² Ibidem, art. 18.

wprowadza pewne nowości, choć nie zmienia struktury i natury dochodzenia wstępnego. Wskazuje za to inne obszary, które chce objąć szczegółowymi przepisami prawnymi. Pierwszą zmianą w tym zakresie jest nadanie praw i obowiązków metropolicie, drugą zaś powołanie ekspertów, aby mogli wspierać prace metropolity. Trzecia zmiana polega na wprowadzeniu do obrotu prawnego definicji legalnych małoletniego, pornografii dziecięcej i osoby bezradnej. Czwartą jest związana z terminami ogólnie przyjętymi w prawie. Nowością jest również rozszerzenie kompetencji niektórych dykasterii Stolicy Apostolskiej, a także wprowadzenie raportów składanych przez metropolitę w trakcie trwania dochodzenia wstępnego. *Mens legislatoris* zakłada najpoważniejszą zmianę – polega na karaniu przełożonych kościelnych, którzy nie tylko dopuścili się czynów przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, ale także tuszowali i ukrywali fakt popełnienia tego typu przestępstw przez duchownych.

Mając na uwadze powyższe wskazania, należy podkreślić, że list papieża Franciszka wprowadza określone normy dla całego Kościoła katolickiego, także dla Kościołów wschodnich. Jednolite przepisy wskazują, że zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa jest możliwe w każdym miejscu dzięki przeznaczonemu do tego systemowi. Każdy ordynariusz lub metropolita jest właściwy do przyjęcia zawiadomienia. Przepisy prawne składanie zawiadomienia również bezpośrednio do Stolicy Apostolskiej. Pod tym względem należy spojrzeć na nie jako na kompleksową ochronę małoletnich i innych osób przed wykorzystaniem seksualnym przez duchownych.

STRESZCZENIE

List apostolski *motu proprio* papieża Franciszka
Vos estis lux mundi nowelizacją kanonicznego prawa karnego
i skuteczną ochroną małoletnich

List papieża Franciszka jest bardzo ważnym dokumentem zmieniającym system kanonicznego prawa karnego. Wprowadza kilka nowych zasad. Ustawodawca nie zmienia struktury i charakteru dochodzenia wstępnego, ale wskazuje na inne obszary, które chce objąć szczegółowymi przepisami prawnymi. Pierwszą zmianą w tym zakresie jest przyznanie praw i obo-

wiązków metropolacie, drugą – mianowanie ekspertów, którzy będą mogli wspierać pracę metropolity, trzecią – wprowadzenie do legalnej definicji prawnej definicji osoby małoletniej, pornografii dziecięcej i osoby bezradnej. Czwarta zmiana dotyczy warunków ogólnie przyjętych w prawie. Nowością jest też rozszerzenie kompetencji niektórych dykasterii Stolicy Apostolskiej, a także wprowadzenie raportów przedkładanych przez metropolię podczas wstępnego dochodzenia. Najważniejsza zmiana jest związana zastosowaniem kary do przełożonych Kościoła, którzy nie tylko popełniali czyny przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu, ale też ukrywali fakt, że takie zbrodnie zostały dokonane.

Słowa kluczowe: papież Franciszek; kanoniczne prawo karne; pedofilia; nowelizacja; ochrona małoletnich

SUMMARY

Apostolic letter, *motu proprio*, of Pope Francis
Vos estis lux mundi, by amendment of canon criminal law
and effective protection of minors

The letter of Pope Francis is a very important document amending the system of canonical criminal law. The mentioned document introduces some new products. The legislator does not change the structure and nature of the preliminary investigation. He points to other areas that he wants to cover with specific legal provisions. The first change in this respect is the granting of rights and duties to the metropolitan. The second change is the appointment of experts so that they can support the work of the metropolitan. The third change consists in introducing legal definitions of a minor, child pornography and a helpless person to legal trading. The fourth change is related to terms generally accepted in law. A certain novelty is the extension of the competence of some of the dicasteries of the Holy See. Another new regulation is the introduction of reports submitted by the metropolitan during the preliminary investigation. *Mens legislatoris* assumes the most serious change. The Copernican revolution is linked to the punishment of church superiors who not only committed acts against the sixth commandment of the Decalogue, but concealed and concealed the fact that such crimes were.

Keywords: Pope Francis; canon criminal law; pedophilia; amendment; protection of minors

BIBLIOGRAFIA

- Bączkiewicz F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 3, Opole 1958.
- Bertone T., *La competenza e la prassi della Congregazione per la Dottrina della Fede. Procedure speciali*, „Quaderni dello Studio Rotale” 2001, nr 11.
- Borek D., *Sextum decalogi praeceptum w kanonicznym prawie karnym aktualnie obowiązującym*, Tarnów 2015.
- Fundacja Nie Lękajcie Się, *Raport Fundacji na temat pedofilii wraz z mapą popełnionych przestępstw nadużyć seksualnych przez duchownych*, http://nielekajciesie.org.pl/wp-content/uploads/2019/03/Report_PO-LISH.pdf (dostęp: 13.06.2019 r.).
- Góralski W., *Komentarz do Listu Kongregacji Nauki Wiary o poważniejszych przestępstwach zastrzeżonych tejże Kongregacji z dnia 18 maja 2001 r.*, „Miesięcznik Pastorski Płocki” 2001, nr 86.
- Levada W., *Okólnik do Konferencji Episkopatów w sprawie opracowania wytycznych dotyczących sposobu postępowania w przypadku nadużyć seksualnych popełnionych przez duchownych wobec osób niepełnoletnich*, 3.05.2011, Citta del Vaticano 2011.
- Morrisey F.G., *Addressing the iusse of clergy abuse*, „Studia Canonica” 2001, nr 35.
- Nunez G., *La competencia penal de la Congregacion para la Dotcrina de la Fe. Commentario al m.p. Sacramentorum sanctitatis Tutela*, „Ius Canonicum” 2003, nr 53.
- Papale C., *I delitti contro la morale*, w: *I delicti riservati alla Congregazione per la Dottrina della Fede*, a cura di A. D. Auria, C. Papale, Citta del Vaticano 2014.
- Papale C., *Il can. 1395 e la connessa facolta speciale di dimissione dallo stato clericale in poenam*, „Ius Missionale” 2008, nr 2.
- Scicluna Ch.J., *Delicta graviora ius processuale*, w: C. Papale *Questioni attuali di diritto penale anonico*, Studi Giuridici 96, Citta del Vaticano 2012.
- Scorza T. J., *The church and the explosion of clerical sexual abuse litigation in America*, „Ius Ecclesiae” 1995, nr 7.
- Sucheckki Z., *Przestępstwa przeciwko szóstemu przykazaniu Dekalogu z uwzględnieniem ustaw partykularnych Konferencji Episkopatu USA*, w: *Powołania franciszkańskie. Przeżywanie charyzmatu w XXI wieku*, red. Z. Kijas, Kraków 2003.
- Wytrwał T., *Kościelny modus procedendi w przypadku pedofilii*, „Prawo Kanoniczne” 2009, nr 1-2.